

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยในการศึกษาเรื่องกระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา มีดังนี้

ประชากร

1. การวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกประชากรจากผู้ที่ได้รับรางวัล “คนดีศรีสังคม” อันเป็นรางวัลซึ่งมอบให้แก่บุคคลที่ประกอบคุณงามความดี เสียสละและอุทิศตนเองเพื่อชุมชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งผู้ที่ได้รับรางวัลภายในจังหวัดสงขลา ได้แก่

- 1.1 นายพริ้ม นันทธรัตน์ รับรางวัลคนดีศรีสังคม ปี พ.ศ. 2533
- 1.2 นายชบ ยอดแก้ว รับรางวัลคนดีศรีสังคม ปี พ.ศ. 2534
- 1.3 นายลักษณ์ หนูประดิษฐ์ รับรางวัลคนดีศรีสังคม ปี พ.ศ. 2535
- 1.4 นายหรรณ หมัดหลี รับรางวัลคนดีศรีสังคม ปี พ.ศ. 2536
- 1.5 นายอัมพร ค้วงปาน รับรางวัลคนดีศรีสังคม ปี พ.ศ. 2538
- 1.6 นายเกล้า แก้วเพชร รับรางวัลคนดีศรีสังคม ปี พ.ศ. 2540
- 1.7 พระอธิการทอง เตชบุญโญ (พระครูพิพัฒน์โชติ) รับรางวัลคนดีศรีสังคม ปี พ.ศ. 2541

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ที่ทำการวิจัยจึงได้คัดเลือกกลุ่มประชากร ซึ่งเป็นผู้ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมภายในจังหวัดสงขลา 7 คน ใน 4 สาขาอาชีพที่มีลักษณะเด่น คือ พระนักพัฒนา ผู้นำชาวบ้าน ครู และเกษตรกร อันประกอบด้วย

- 1.1 นายพริ้ม นันทธรัตน์ เป็นผู้นำในการทำงาน เป็นประธานกลุ่มในการจัดตั้งกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น ตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- 1.2 นายชบ ยอดแก้ว อาจารย์โรงเรียนวัดน้ำขาว ผู้ริเริ่มส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์แบบพัฒนางจรชีวิตขึ้นที่ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
- 1.3 นายลักษณ์ หนูประดิษฐ์ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น ที่ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทำให้สามารถขายยางในราคาสูงขึ้น

สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้ยังเป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ในการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์

1.4 นายहन หมดหลี ชาวสวน ซึ่งนำเอาความคิดและภูมิปัญญาชาวบ้าน สามารถสร้างระบบวนเกษตรเพื่อตนเอง เป็นแบบอย่างให้แก่ชุมชนในการเกษตรแบบผสมผสาน ที่ตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา

1.5 นายอัมพร ด้วงปาน เป็นผู้นำชุมชนโดยมีแนวคิดในการจัดการทุนของชุมชน โดยเป็นผู้ผลักดันให้มีการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลคลองเปี๊ยะ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

1.6 นายเคล้า แก้วเพชร เป็นผู้นำชุมชนโดยมีแนวคิดในการจัดการทุนของชุมชน โดยเป็นผู้ผลักดันให้มีการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลนาหว้า อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

1.7 พระอธิการทอง เตชะบุญโญ พระนักพัฒนาผู้มีส่วนช่วยเหลือชุมชนด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยจัดตั้งธนาคารชีวิตขึ้น โดยใช้หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางให้สมาชิกปฏิบัติที่วัดดอน ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2. สัมภาษณ์ผู้ที่ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนร่วมกับผู้นำ 3-5 คน

แบบแผนการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Survey) เช่น หนังสือ วารสาร รายงานการวิจัย บทความวิจัย และสิ่งพิมพ์อื่นๆ

2. การศึกษาเฉพาะกรณี โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) บุคคลที่เป็นผู้นำที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคม นับตั้งแต่ครั้งแรกที่มีการมอบรางวัลในปี 2532 จนกระทั่งปัจจุบัน ในจังหวัดสงขลามีผู้ที่ได้รับรางวัล “คนดีศรีสังคม” จำนวน 7 คน คือ นายพริ้ม นันทรัตน์ ชุมชนบ้านพรุ ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2533, นายชบ ยอดแก้ว ชุมชนน้ำขาว ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2534, นายลักข์ หนูประดิษฐ์ ชุมชนคองหงส์ ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2535, นายहन หมดหลี ชุมชนเขาพระ ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2536, นายอัมพร ด้วงปาน ชุมชนคลองเปี๊ยะ ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2538, นายเคล้า แก้วเพชร ชุมชนนาหว้า ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2540 และพระอธิการทอง เตชะบุญโญ ชุมชนคูเต่า ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2541

เครื่องมือในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ ตัวผู้วิจัย เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าใจและทราบว่า จะเก็บข้อมูลอย่างไร จึงจะได้คำตอบที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1. สมุดบันทึกข้อมูล (Fieldnote)
2. เทปบันทึกเสียง ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Performance) และเก็บข้อมูลเพิ่มเติม การใช้เทปบันทึกเสียงจะช่วยให้เก็บข้อมูลได้ละเอียดยิ่งขึ้น
3. กล้องบันทึกภาพ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อความสมบูรณ์ในการวิจัย

การตรวจสอบเครื่องมือ

การหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องผู้นำ และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและแก้ไขให้มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของคำถาม
2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นการทดสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว ไปทำการทดลองใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะทำการศึกษาค้นแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เพื่อนำมาเปรียบเทียบและตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยทำการศึกษาในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - 1.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ที่ผู้นำตามธรรมชาติเป็นผู้นำอยู่ในชุมชนนั้น อันได้แก่ การศึกษาประวัติชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจชุมชน ข้อมูลที่ได้จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา การเติบโตของชุมชน และความร่วมมือในหมู่บ้าน ตลอดจนการเก็บข้อมูลทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยี

1.2 แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้นำ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

1.3 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เป็นรายบุคคลกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ประเด็นในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Questionnaire) โดยผู้วิจัยจะกำหนดกรอบประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ไว้อย่างกว้างๆ เป็นแนวคำถาม (Interview Guide) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การใช้แนวคิด ทฤษฎี และการสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ โดยดำเนินการใน 3 ขั้นตอนการศึกษา คือ

1.1 ก่อนเริ่มเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดทฤษฎีในการวางกรอบแนวคิดกว้างๆ เพื่อสร้างสมมติฐานชั่วคราว แล้วทดลองตอบปัญหาการวิจัย

1.2 ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากที่ได้ทำความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยจะสร้างสมมติฐานชั่วคราวขึ้นสำหรับเก็บข้อมูลต่อไป และการทำข้อสรุปผลชั่วคราว เพื่อจะได้นำไปตรวจสอบเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลในสนาม

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างบทสรุป โดยการนำข้อสรุปเบื้องต้นที่สร้างขึ้นจากข้อมูลที่เก็บรวบรวม มาพิจารณาว่าสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่ได้ศึกษาไว้ตั้งแต่ต้นแล้วหรือไม่ อย่างไร แล้วสรุปอภิปราย

2. การตรวจสอบข้อมูลเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเบื้องต้น ด้วยวิธีการพรรณนาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) คือ การแสดงภาพของชุมชนและบุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างละเอียดชัดเจน โดยการนำเสนอข้อมูลทั้งด้านกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้นได้

3. การจดบันทึก ผู้วิจัยจะทำการบันทึกย่อขณะที่เก็บข้อมูล ประกอบกับการบันทึกเสียง หลังจากนั้นผู้วิจัยจะทำการเรียบเรียงใหม่เป็นบันทึกฉบับสมบูรณ์ และให้ความคิดเห็น

ประกอบกับการตีความ การสรุป หรือการโยงเข้าสู่กรอบแนวคิด ทฤษฎี จากนั้นจึงตัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออกไป

4. การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป ผู้วิจัยจะนำข้อมูลค้นพบเบื้องต้นที่ได้ตรวจสอบแล้ว ตลอดจนตัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป เพื่อทำเป็นบทสรุปที่สามารถตอบปัญหาของการวิจัย ในส่วนของการพิสูจน์บทสรุป ผู้วิจัยจะประเมินคุณภาพของข้อมูล และพยายามเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลกับผลการศึกษา ทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้บทสรุปมีความเชื่อถือได้